

İlköğretim Kurumu Öğrencilerinin “Sınıf Öğretmeni” Kavramına İlişkin Metaforik Algıları

Kazım ÇELİK*Gülsüm ÇATALBAŞ** Ekber TOMUL***

Öz: Bu araştırmada ilköğretim öğrencilerinin "sınıf öğretmeni" algılarının metaforlar aracılığıyla belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada nitel araştırmanın fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini amaçlı örnekleme yoluyla seçilen dört ilköğretim okulunun 2., 5. ve 8. sınıfına devam eden toplam 234 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında, öğrenciler iki ana kategoride toplam 70 adet geçerli metafor üretmişlerdir. Metaforlar, öğrencilere yaklaşımları ve mesleki rollerine esas alınarak 2 kategoride toplanmıştır. Öğrencilere yaklaşımları bakımından; metaforlar, sevgi temelli ve yıkıcı zarar veren öğretmen olmak üzere iki kategoride incelenmiştir. Sevgi temelli öğretmen kategorisinde öğrencilere sevgi dolu yaklaşımları ifade eden "melek" metaforu en fazla üretilendir. Mesleki rolleri bakımından öğretmen kategorisinde altı alt kategori oluşmuştur. Bu kategoride en çok metafor, "bilginin kaynağı/aktarıcısı öğretmen" alt kategorisinde toplanmış olup "güneş" metaforu bu kategoride çok üretilen metafor olmuştur.

Anahtar Sözcükler: Sınıf öğretmeni, metafor, nitel araştırma, fenomenoloji deseni.

Metaphorical Perceptions of Primary School Students on the Classroom Teacher Concept

Abstract: This study aims to describe the “classroom teacher” perceptions of primary school students through metaphors. The study was designed as a phenomenological study of qualitative research. The study group was comprised of 234 students who study at 2nd, 5th and 8th grade in four different primary schools, and the purposeful sampling method was chosen to select participants. The participants used 70 valid metaphors under two main categories. Metaphors were categorized under two categories considering teachers’ treatment to students and their professional roles. Based on their treatment to students, the related metaphors were analyzed under two categories as sympathetic teacher and damaging teacher. “Angel” metaphor was the one which the participants used the most frequently in the sympathetic teacher category. According to teachers’ professional roles, metaphors were analyzed under six categories. In this category, “sun” metaphor was the most frequent used one which is under the subcategory of “the source/transmitter of knowledge”.

Keywords: Classroom teacher, metaphor, qualitative research, phenomenological study.

İlkokulların bireylerin yetişmelerinde, yaşamlarının şekillenmesinde önemli katkıya sahip bir eğitim ve öğretim kademesi olduğu eğitimcilerin genel kabulüdür. Bu kademenin ve diğer eğitim kademelerinin en önemli unsurlarından birisi öğretmendir. Etkili bir eğitim faaliyetlerinin yürütülmesinde öğretmenlere büyük bir sorumluluk yüklenmiştir. Sınıftaki öğretim ortamının düzenlenmesi, etkinliklerin belirlenmesi, ders araç gereçlerinin ve öğretim yöntemlerinin seçimi ve kullanılması bu sorumluluklar içerisinde yer alanlardan bazılarıdır (Cerit, 2008). Eğitime atılan ilk adım olan ilkokullar, insan kişiliğinin temelini atacak niteliğe sahip bambaşka bir öğretmen nitelikleri gerektirmektedir (Tekışık, 1998). Bu kademe görev yapan sınıf öğretmenleri sadece eğitim öğretim ortamında etkinliklerin düzenlenmesi ile değil, bireyin yaşamında etkililiğini gösteren bir uzmanlığı karşılamaktadır (Özpınar ve Sarpkaya, 2010). Bireylerin hayatlarında önemli izler bırakan ve onların davranışlarının oluşumunda etkin bir rol oynayan öğrencilerin büyük çoğunluğunun yaşamlarında ilk karşılaştıkları öğretmenleri olan sınıf öğretmenlerinin öğrenciler tarafından nasıl algılandıkları ve hatırlandıkları önemli görülmektedir.

* Doç.Dr., Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Denizli, Türkiye, e-posta: kazimcelik@gmail.com

** Öğr.Gör., Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Denizli, Türkiye, e-posta: gcatalbas@gmail.com

***Doç.Dr., Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Burdur, Türkiye, e-posta: ekbertomul@gmail.com

Öğretmenler teknik bilgi ve becerileri yanında kendi iç kaynaklarına sıklıkla başvururlar, duygularından, öngörülerinden, geçmiş deneyimlerinden, kendi yaşam felsefelerinden destek alırlar. Öğretmenler, görevlerini yaparken bilişsel süreçlerin yanında duyuşsal süreçleri yoğun bir şekilde işe koşarlar (Şahin, 2006: 282-284). Öğretmenlerin kişisel ve mesleki niteliklerinin eğitimin etkililiğini ve verimliliğini arttırmada önemli rolü vardır. Öğretmenlerin kişisel nitelikleri öğrencilerde sevgi, saygı ve yaklaşma yaratabileceği gibi endişe, korku ve uzaklaşma da yaratabilir (Helvacı, 2009).

Aynı okulu paylaşan öğretmen ve öğrenciler geniş bir sosyal, kültür ve ekonomik çevreden gelebilmekteler. Öğretmenler ile ilgili olarak öğrenci görüşlerini anlamak öğretmenlerin sınıflarındaki deneyimlerini ve kararlarını daha iyi değerlendirmemiz için bize kolaylık sağlayabilir. Öğretmeni en iyi değerlendirebilecek olanlar yaptığı işten doğrudan etkilenen ve yoğun etkileşim içinde bulunduğu kitledir. Öğretmenin eylemlerine doğrudan maruz kalan bu kitle öğrencilerdir. Öğretmenler, ders içi veya ders dışı etkinliklerle öğrencilerle yoğun bir etkileşim içindedir.

Bu çalışmada sınıf öğretmenlerinin kişisel ve mesleki niteliklerinin öğrencileri tarafından nasıl algılandığı ve hatırlandığını ortaya çıkarmada metaforlardan önemli bir araç olarak yararlanılabileceği kabul edilmiştir.

Literatürdeki çalışmaları incelendiğinde, (Saban, 2004; Saban, Koçbeker ve Saban, 2006; Ocak ve Gündüz, 2006; Cerit, 2008; Pektaş ve Kıldan, 2009; Aydın ve Pehlivan, 2010; Taşdemir ve Taşdemir 2011; Yıldırım, Ünal ve Çelik, 2011; Ekiz ve Koçyiğit, 2012; Kalyoncu, 2012; Karabay, 2014) metaforların öğretmenlik mesleğini tanımlamak ve öğretmenlerin kişilik özelliklerini ile rollerini belirlemek için uygun araç olduğunu görülmektedir. Bu çalışmaların verileri daha çok öğretmen adayı ya da öğretmenlerden elde edilmiştir. Uzun süre öğretmeniyle etkileşimi düşünüldüğünde ilköğretim öğrencilerinden bu konuyla ilgili herhangi bir veri elde edilmemesinin alanda bir boşluk olduğu düşünülebilir. İlköğretim öğrencilerinin, sınıf öğretmenlerine yönelik kullandıkları metaforların belirlenmesinin alana katkı sağlayacağı düşünüldüğünden çalışmada bu konu araştırılmıştır.

Bu çalışmada ilköğretime devam eden 2., 5., 8. sınıf öğrencilerinin "sınıf öğretmeni" kavramına ilişkin algılarının ürettikleri metaforlar yardımıyla ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu genel amaç çerçevesinde elde edilen metaforların ortak özellikleri dikkate alınarak kategoriler oluşturulmuş ve bu çerçevede yorumlama yoluna gidilmiştir.

Yöntem

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Fenomenoloji (olgu bilim) deseni, farkında olduğumuz ancak, derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olguları dikkate alır. Bize tümüyle yabancı olmayan aynı zamanda da tam anlamını kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için fenomenoloji uygun bir araştırma zemini oluşturur (Şimşek ve Yıldırım 2005). Fenomenoloji tanımlayıcı bir araştırmadır. Bu bağlamda genelleme yapmak değil, olguları tanımlamak önemlidir (Akturan ve Esen 2008).

Metaforların nitel veri toplama aracı olarak kullanılabileceği ve zengin bulgular elde edilebileceği belirtilmektedir (Patton, 2002; Yıldırım ve Şimşek, 2005). Metafor kelimesinin kökeni Yunanca, metapherein'den gelir. Metanın anlamı “değişik”dir ve pherein'in anlamı “taşımak”tır (Levine, 2005). Metafor terim olarak Yunancada çok karmaşık terimlerin tanımlanmasında “bir şeyin karşılığını aktarmak” veya “transfer etmek” şeklinde tanımlamayı ifade etmektedir. Metaforlar literatürde benzetmeler, eğretilmeler, istiareler, mecazlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Metaforlar aracılığı ile iyi bilinen bir durumu anlamını bilinmeyen bir duruma taşıyarak yeni bir bilginin öğrenilmesini kolaylaştırır. (Morgan, 1998). Metaforların temel işlevleri, çok sayıda verinin, bilginin yakalanması, yorumlanması, nakledilmesi ve belirsizlikle basa çıkmadaki yararlarıdır (Erdem ve Satır, 2000). Eğitim hakkındaki metaforlar eğitimle ilgili yorum yapabilmeyi olanaklı kılmaktadır (Goatly, 2002). Bu nedenle

eğitim-öğretim sürecinde yer alan bireylerin, araştırılan konu hakkındaki düşüncelerini belirlemek için metaforlardan yararlanmak etkili bir yöntem olabilir (Tok, 2013).

Katılımcılar

Araştırmanın katılımcıları 2011-2012 eğitim-öğretim yılının bahar dönemindeki ilköğretim 2. ve 5. ve 8.sınıf öğrencileridir. Araştırmaya 66'si 2. sınıf, 107'si 5. sınıf, 61'i 8.sınıf olmak üzere toplam 234 öğrenci katılmıştır. Çalışmanın bu sınıf düzeylerinde yapılmasının nedeni zaman ve sınıf ilerledikçe öğretmen algısında oluşabilecek değişimleri ortaya çıkarmaktır. 1. sınıfı geçip 2. sınıfa gelmiş öğrencilerin ilk sınıf öğretmenine ilişkin algıları ile farklı öğretmenlerle karşılaşacakları 5. ve 8. sınıf öğrencilerin öğretmen algılarında oluşacak farklılaşmalar, ürettikleri metaforlar ve açıklamaları dikkate alınarak yorumlanmıştır.

Verilerin Toplanması

Katılımcıların sınıf öğretmeni kavramına ilişkin sahip oldukları metaforları ortaya çıkarmak amacıyla iki form kullanılmıştır. 2. ve 5. sınıf öğrencileri için "Sınıf öğretmenim ..... gibidir; çünkü, ..." ve 8. sınıf öğrencileri için "Sınıf öğretmenim ..... gibiydi; çünkü, ..." cümlesini tamamlamaları istenmiştir. Katılımcıların kendi el yazılarıyla sınıf öğretmenini neye benzettiklerini ve neden benzettiklerini açıklamalarını yazdıkları bu formlar araştırmada temel veri kaynağı olarak kullanılmıştır.

Verilerin Analiz Edilmesi

Bu araştırma verilerin analizi içerik analizi tekniğiyle yapılmıştır. İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metinde verilmek istenen mesajın objektif olarak tanınarak çıkarımların yapıldığı, bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenebilir bir tekniktir (Büyüköztürk, Çakmak ve Akgün, vd. 2009: 269). İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Buna göre toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması, daha sonra da ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı biçimde organize edilmesi ve buna göre veriyi açıklayan temaların saptanması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Bu açıklamalar doğrultusunda katılımcıların geliştirdikleri metaforların analizi dört aşamada gerçekleştirilmiştir: (1) Verileri kodlama ve ayıklama aşaması, (2) kategori geliştirme aşaması, (3) geçerlik ve güvenilirliği sağlama aşaması, (4) yorumlama aşaması (Saban, 2008). Bu çalışmada elde edilen verilerinin analizi aşağıdaki aşamalarla gerçekleştirilmiştir.

1. Verileri kodlama ve ayıklama aşaması. Bu aşamada ilk olarak, öğrenciler tarafından üretilen metaforları ve gerekçelerini gösteren bir liste yapılmıştır. Daha sonra alfabetik sıralama yapılarak katılımcıların yazılarında belli bir metaforun belirgin bir şekilde dile getirilip getirilmediğine bakılmıştır. Metafora uygun olmayan ya da metaforla açıklamaların arasında mantıksal ilişki olmayan kağıtlar ayıklanmıştır. Örneğin, bir öğrenci sınıf öğretmeni için "çiçek" metaforunu üretirken gerekçe olarak "çok güzeldir" derken bir başka öğrenci gül metaforu ile "çok güzel kokar" açıklaması " yazmıştır. Bir başka öğrenci ise öğretmenini bilim adamına benzetme nedenini "bilim adamı gibi saçları dağınık olurdu" şeklinde belirtmiştir. Burada metafor uygun olmasına rağmen gerekçesi uygun bir şekilde yazılmamıştır. Bu işlemin sonucunda 57 kağıt elenerek toplam 234 kağıt değerlendirmeye alınmıştır. Değerlendirmeye alınan kağıtlar kodlanmıştır. Straus ve Corbin (1990) kodlamanın üç şekilde yapılabileceğini belirtmektedir. Bunlar: 1.Daha önceden belirlenmiş kavramlara göre yapılan kodlama 2.Verilerden çıkarılan kavramlara göre yapılan kodlama 3.Genel çerçeve içinde yapılan kodlama

Bu çalışmada 1. ve 2. tür kodlama dikkate alınmıştır. Elde edilmiş veriler tekrar tekrar okunarak metafor açıklamalarının kavramsal olarak ne ifade ettiği belirlenmeye çalışılmıştır. Bu ifadeleri temsil edecek kodlar verilmiştir. Örneğin öğretmenlerin öğrencilerine kızmadığı severek yaklaştığını açıklayan ifadeye "sevencen kodu" verilmiştir. Bir başka kodlamada ise daha önceden belirlenmiş literatür taranarak öğretmen rolleri doğrultusunda kodlamalar yapılmıştır. Ayıklama ve kodlama işlemi sonrası 70 metafor

elde edilmiştir. Ayrıca, kişilerin kodlanmasında devam edilen sınıf, cinsiyet ve veri numarası kullanılmıştır. Örneğin; 8K2 kodu, 8. sınıf, kız öğrenci ve 2 numaralı veri kağıdını belirtmektedir.

2. Kategori geliştirme aşaması. Bu aşamada, katılımcılar tarafından üretilen metafor imgeleri sınıf öğretmeni kavramına ilişkin sahip oldukları ortak özellikler bakımından irdelenmiştir. Oluşturulan kodlar arasındaki ortak yönler bulunmaya çalışılmıştır. Birbiriyle ilişkili olan kodlar bir araya getirilerek kategoriler belirlenmiştir (Ekiz, 2009). Bu aşamada ifade edilen kodlamalara bakılarak sınıf öğretmeni kavramına ilişkin sahip olunan metaforlar ortak özellikler bakımından önce iki kategoriye ayrılmıştır. Birinci kategoride öğretmen olgusunun kavramsallaştırılması öğretmenlerin öğrencilerine yaklaşımları ile ilgili olmuştur. Metaforlar ve açıklamalarına göre bu kategori "*sevgi temelli öğretmen*" ve "*yıkıcı/zarar veren öğretmen*", olarak iki alt kategoride incelenmiştir. İkinci kategori "Mesleki rollerine göre öğretmen kategorisi olarak belirlenmiştir. Literatürden yararlanılarak ve ortak özelliklerden oluşan kodlar dikkate alınarak öğretmen rolleri 6 alt kategoride toplanmıştır. Bunlar "*Bilgi kaynağı/aktarıcısı öğretmen*", "*sürekli öğretime odaklı öğretmen*", "*yol gösteren öğretmen*", "*biçimlendiren şekil veren öğretmen*", "*eğlendiren öğretmen*", "*tedavi eden iyileştiren öğretmen*"

3. Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. Bu aşamada, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Nitel araştırmada "geçerlik" bilimsel bulguların doğruluğu, "güvenirlik" ise bilimsel bulguların tekrarlanabilirliği ile ilgilidir (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Bu aşamada, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Nitel araştırmada "geçerlik" bilimsel bulguların doğruluğu, "güvenirlik" ise bilimsel bulguların tekrarlanabilirliği ile ilgilidir (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Araştırmanın iç geçerliği (inandırıcılığı), öğrencilerin metaforları analiz edilirken oluşturulan kategorilerin anlamlı bir bütün oluşturmasına dikkate edilerek sağlanmaya çalışılmıştır. Bu kategoriler ve alt kategorilerin kendi aralarındaki ilişkisi ile her bir kategorinin diğerleriyle ilişkisi kontrol edilerek bütünlük sağlanmıştır.

Araştırmanın dış geçerliğini (aktarılabiliğini) artırmak için araştırma süreci ve bu süreçte yapılanlar ayrıntılı bir şekilde açıklanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda, araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı, veri toplama süreci, verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması ayrıntılı bir biçimde tanımlanmıştır.

Araştırmanın iç güvenilirliğini (tutarlılığını) artırmak için bulguların tamamı yorum yapılmadan doğrudan verilmiştir. LeCompte ve Goetz (1982) iç güvenilirlik için elde edilen verilerin her hangi bir yorum katılmadan okuyucuya sunulmasını ilk strateji olarak önermektedir (Akt, Yıldırım ve Şimşek, 2005). Araştırmanın güvenilirliğini arttırmak için yapılacak bir uygulamada uzman görüşü alınmasıdır. Bu amaçla, sınıf öğretmenine ilişkin oluşturulan metaforlar, araştırmacılar tarafından kategorilere ayrıldıktan sonra bir başka alan uzmanından metaforları kategorilere yerleştirmesi istenmiştir. Daha sonra Miles ve Huberman (1994: 64) tarafından verilen güvenilirlik formülü (Güvenirlik = Görüş Birliği x 100 / Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) kullanılarak görüş birliği ve görüş ayrılığının, araştırmanın güvenilirliğine etkisi hesaplanmıştır. Yapılan iki eşleştirme karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma sonucunda %88 oranında görüş birliği olduğu görülmüştür.

Tam nesnellığın mümkün olmadığı nitel araştırmalarda dış güvenilirliğini (teyit edilebilirliğini) sağlamak için teyit incelemesi stratejisinin kullanılması önerilir. Bu incelemede araştırmacının tüm veri toplama araçlarını, ham verilerini, analiz aşamasında yaptığı kodlamaları ve rapora temel oluşturan algıları, notları, yazıları ve çıkarımları saklaması ve gerektiğinde incelemeye sunması gerekir (Şimşek ve Yıldırım, 2005). Bu çalışmada teyit edilebilirliği sağlamak üzere elde edilen metaforlar ve açıklamalarından oluşan ham veriler ve kodlamalar araştırmacı tarafından saklanmaktadır ve araştırmacıların incelemesine açıktır.

4. Yorumlama aşaması. Öğrencilerin üretmiş olduğu metaforlar ve yazmış oldukları gerekçeler incelenerek uygun kategoriler altında toplanmış ve alan yazındaki veriler de dikkate alınarak yorumlanmıştır.

Bulgular ve Sonuçlar

Araştırma kapsamına alınan 2. 5. ve 8. sınıf öğrencileri sınıf öğretmeni kavramına ilişkin olarak toplam 70 adet geçerli metafor üretmişlerdir. Öğrencilerin sınıf öğretmeni kavramına ilişkin üretilen metaforlar ve frekansları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo I

Sınıf Öğretmeni Kavramına İlişkin Üretilen Metaforlar ve Frekansları

Kod	Metafor Adı	(f)	Kod	Metafor Adı	(f)
1	Adolf Hitler	1	36	Heykeltraş	1
2	Afet Öğretmen	1	37	Işık	1
3	Ağaç	3	38	İnşaat mühendisi	1
4	Ahtapot	1	39	Kanatsız melek	3
5	Ailem	1	40	Karınca	1
6	Annem	8	41	Kaynak kitap	1
7	Annem babam	4	42	Kelebek	1
8	Ansiklopedi	3	43	Kemal hoca	1
9	Anı	2	44	Keresteci	1
10	Arkadaş	2	45	Kitap	4
11	Arsene Wenger	1	46	Komedyen	3
12	At terbiyecisi	1	47	Komiser	1
13	Ayçiçeği	1	48	Kraliçe	2
14	Babam	2	49	Makine	2
15	Belediye Başkanı	1	50	Melek	110
16	Bencil insanlar	1	51	Meyve veren ağaç	2
17	Bilge	1	52	Milletvekili	1
18	Bilge bir kuş	1	53	Mürekkepli Kalem	1
19	Bilgin	4	54	Nasrettin Hoca	1
20	Bilgisayar*	5	55	Otomatik dayak makinesi	1
21	Bowling Topu	1	56	Ödev makinesi	1
22	Bulut	1	57	Pamuk	4
23	Cadı	2	58	Pamuk Şeker	2
24	Çiçek	4	59	Pırlanta	1
25	Çocuk	1	60	Prens	1
26	Dahi	1	61	Psikolog	1
27	Dedem	1	62	Pusul	1
28	Doktor	1	63	Rehber	1
29	En iyi arkadaşım	1	64	Süpermen	1
30	Gardiyan	1	65	Şeytan	1
31	Gül	1	66	Yarı melek Yarı şeytan	3
32	Güler yüzlü Melek	1	67	Tiyatrocu	1
33	Güneş*	11	68	Vampir	1
34	Hava Durumu	2	69	Yıldız	1
35	Her mevsim meyve veren ağaç	1	70	Yumuşacık ayıcık	1
				Toplam	234

* işareti olan metafor farklı açıklamalardan dolayı farklı kategorilerde ele alınmıştır.

Tablo I incelendiğinde her üç sınıftan toplam 110 öğrenci ile en çok tekrar eden metafor "melek" metaforudur. Güneş metaforu 11 öğrenci ile ikinci sırada yer almaktadır. Aile ya da aile bireyleri şeklinde oluşturulan metaforlar içinde en çok "annem" metaforu 8 öğrenci tarafından oluşturulmuştur. Geriye kalan metaforları oluşturan öğrencilerin sayısı 1 ile 5 arasında değişmektedir. Tablo1 de üretilen metaforlar alfabetik sıraya göre verilmiştir.

Tablo I’de yer alan sınıf öğretmeni kavramına ilişkin oluşturulan metaforlar gerekçeleri dikkate alınarak değerlendirilmiş ve kategorilere ayrılmıştır. Değerlendirme sonucunda metaforlar iki ana kategoriye ayrılmıştır. Bunlar “Öğrencilere Yaklaşımları Bakımından Öğretmen” ve “Mesleki Roller Bakımından Öğretmen” kategorileridir. Aşağıda bu kategorilere ait metaforlar alt kategoriler halinde sınıflandırılarak verilmiştir.

Kategori 1. Öğrencilere Yaklaşımları Bakımından Öğretmen

Öğrencilere yaklaşımları bakımından öğretmen kategorisinde 36 adet metafor toplam 168 öğrenci tarafından üretilmiştir. Bu kategoriyi oluşturan metaforlar ve bu metaforları temsil eden öğrenci sayıları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo II

Kişilik Özellikleri Bakımından Öğretmen Kategorisini Oluşturan Metaforların Alt Kategorilere Göre Dağılımı ve Onları Temsil Eden Öğrenci Sayısı

Kategori No	Alt Kategori Adı	Metafor Sayısı	Öğrenci Sayısı
Alt Kategori 1	Sevgi Temelli Öğretmen	22	150
Alt Kategori 2	Yıkıcı/Zarar Veren Öğretmen	14	18
Toplam		36	168

Bu kategoride yer alan metaforlar ve açıklamaları incelendiğinde öğrencilerin algılarında oluşturdukları sınıf öğretmenini, mesleki özellikleri ya da rollerinden çok öğrencilerine yaklaşımı ve onlara karşı davranışları şeklinde ele aldıkları görülmüştür. Sevgiyle yaklaşan, sıcak, samimi ve öğrencilerini koruyan kollayan öğretmen melek, annem, babam, güneş, pamuk gibi metaforlarla belirtilmiştir. Bu metaforlar sevgi temelli öğretmen alt kategorisini oluşturmuşlardır. Öğrenciler tarafından üretilen cadı, şeytan, gardiyan, komiser gibi metaforlar yıkıcı/zarar verici öğretmen alt kategorilerinde ele alınmıştır. Tablo III’de sevgi temelli öğretmen alt kategorisindeki metaforlar ve bu metaforların kaç öğrenci tarafından üretildiği yer almaktadır.

Sevgi temelli öğretmen alt kategorisinde 22 adet metafor yer alıp toplam 150 öğrenci tarafından temsil edilmektedir. Bu öğrencilerin 57 tanesi 5. sınıf, 57 tanesi 2. sınıf ve 36 tanesi ise 8. sınıftır. Bu alt kategoride en çok üretilen metafor melek metaforu olup 110 öğrenci tarafından oluşturulmuştur.

Melek metaforunda öğrencilerin gerekçelerinde görülen ortak özellik öğretmenlerin öğrencilerine sevgiyle yaklaşmalarıdır. 2E25 kodlu öğrenci melek metaforu ile ilgili “*Sınıf Öğretmenim melek gibidir. Çünkü, bizi çok sever ve sevgi doludur*” derken 5E54 kodlu öğrenci gerekçesini “*Çünkü, bizi çok sever. Her ne kadar sınıfta çok yaramazlık yapan olsa da bize sabırlı davranır, kızmaz*” şeklinde belirtmiştir. Benzer gerekçe 8K37 kodlu öğrenci tarafından “*Çünkü, bizi çok sever bize zarar gelmesini istemezdi, bizimle çok ilgilenirdi*” şeklinde açıklamıştır.

Bu alt kategoride yer alan annem (8 öğrenci), annem babam (4 Öğrenci) metaforlarında ise öğrenciler öğretmeni, anne, babanın şefkat ve koruyucu özelliklerinden dolayı aile bireylerine benzetmişlerdir. 5K3 kodlu öğrenci “*Sınıf Öğretmenim annem gibidir. Çünkü çok şefkatli ve iyimserdir. Bizi sever korur. Annelerimizde öyledir*” derken sınıf öğretmenini ailem metaforu ile açıklayan 8K61 kodlu öğrenci gerekçesini “*her zaman yanımızda oldu ve bize annemiz babamız gibi davranırdı*” sözleriyle açıklamıştır.

4 öğrenci tarafından üretilen pamuk metaforu öğretmenin öğrencilerine yumuşak davranması ile açıklanmıştır. Örneğin 5K96 “*Sınıf öğretmenim pamuk gibidir. Çünkü pamuk gibi yumuşaktır. Bize hiç kızmaz bizi hiç dövmez*” derken 2K64 kodlu öğrenci “*yumuşacık kalbi vardır. Bizi çok sever*” sözleriyle öğretmeni ifade etmiştir.

Tablo III*Sevgi Temelli Öğretmen Alt Kategorisinde Yer Alan Metaforların Sınıflara Göre Dağılımı*

Alt Kategori	Metafor kodu	Metaforlar	8.sınıf(f)	5.sınıf(f)	2.sınıf(f)	Toplam(f)
Sevgi Temelli Öğretmen	50	Melek	17	48	45	110
	6	Annem	3	2	3	8
	7	Annem babam	2		2	4
	57	Pamuk		2	2	4
	39	Kanatsız melek	2		1	3
	10	Arkadaş	2			2
	14	Babam	1	1		2
	48	Kraliçe		1	1	2
	58	Pamuk şeker	1	1		2
	2	Afet Öğretmen	1			1
	5	Ailem	1			1
	22	Bulut			1	1
	27	Dedem	1			1
	29	En iyi arkadaşım		1		1
	32	Güler yüzlü melek			1	1
	33	Güneş			1	1
	35	Her mevsim meyve veren ağaç	1			1
	43	Kemal hoca	1			1
	59	Pırlanta	1			1
	60	Prenses	1			1
64	Süpermen	1			1	
70	Yumuşacık ayıcık			1	1	
	Toplam		36	57	57	150

Öğretmeni televizyon dizilerindeki öğretmen karakterlerine benzeten 8. sınıf iki öğrenci Afet Öğretmen ve Kemal Hoca metaforları üretmişlerdir. Örneğin 8K2 kodlu öğrenci *"Sınıf öğretmenim Afet Öğretmen gibiydi. Çünkü öğretmenimiz de Afet Öğretmen gibi öğrencilerini çok sever ve onlarla ilgilenirdi. Ayrıca, onun gibi derslere çok önem verirdi"* şeklinde açıklamıştır. 8K30 kodlu öğrenci öğretmenini Kemal Hoca karakterine benzeterek *"Her şeyi iyi yapar, çok güzel cümleler kurardı. Dersleri çok güzel işlerdi. Ama en önemlisi bize çok iyi davranırdı"* gerekçesini açıklamıştır.

Bu alt kategoride yer alan metaforlar ve gerekçeleri, öğrencileri seven onları koruyan, şefkat gösteren öğretmen özelliklerini öne çıkarmaktadır. Bu olumlu öğretmen özelliklerinin yanında öğretmenlerin olumsuz davranışlarının vurgulandığı metaforlar yıkıcı zarar veren öğretmen alt kategorisinde toplanmıştır. Tablo IV' te bu alt kategoride yer alan metaforlar ve sınıflara göre dağılımı yer almaktadır.

Yıkıcı zarar veren öğretmen alt kategorisinde 14 adet metafor yer alıp toplam 18 öğrenci tarafından temsil edilmektedir. Benzetmeleri yapan öğrencilerin 13 tanesi 8.sınıf, 5 tanesi 5. sınıf öğrencileri iken, 2.sınıf öğrencileri bu alt kategoride hiç metafor oluşturmamışlardır. Yıkıcı zarar veren öğretmen alt kategorisinde en çok (3 öğrenci) üretilen metafor yarı melek yarı şeytan metaforudur. 5K102 kodlu öğrenci bu benzetmenin gerekçesini *"Çünkü bizi döver, bize kızar ama bunu bizim iyiliğimiz için yaptığını söyler."* sözleriyle açıklamıştır. 2 öğrenci sınıf öğretmenini cadı metaforu ile açıklamıştır. Bunlardan 8K18 kodlu öğrenci *Sınıf öğretmenim cadı gibiydi. Çünkü sesi gülüşüyle aynı cadıya benzerdi. Bize çok bağırır, kızardı."* şeklinde metaforlarını açıklamıştır.

Benzer şekilde at terbiyecisi, gardiyan, vampir, komiser, otomatik dayak makinesi, şeytan gibi metaforlarda da öğretmenlerin öğrencilerine sert davranışları, şiddet uygulamaları vurgulanmıştır. Örneğin 8K21, *"Sınıf öğretmenim gardiyan gibiydi. Çünkü filmlerde görüyorum. Gardiyanlar tutuklulara hep bağırıyor. Bizim öğretmenimizde öyleydi. Bize sürekli kızıp bağırıyordu."* şeklinde gerekçesini açıklarken öğretmenini komiser metaforuyla açıklayan 8K32 kodlu öğrenci *"Çünkü sert çıkışları vardı ve sürekli"*

bağırıyordu. Çok kızdıklarına vuruyordu.” demiştir. Öğretmenini vampir metaforu ile açıklayan 8K60 gerekçesini “Çünkü onu düşününce aklıma sadece vampir geldi. Bir vampir gibi bizi kemirdi. Bize bilgi verdiğini düşünmüyorum. Bence bizim bilgilerimizi emdi. Geriye sadece diş izleri kaldı” sözleriyle belirtmiştir.

Tablo IV

Yıkıcı Zarar Veren Öğretmen Alt Kategorisinde Yer Alan Metaforların Sınıflara Göre Dağılımı

Alt Kategori	Metafor kodu	Metaforlar	8.sınıf (f)	5.sınıf (f)	2.sınıf (f)	Toplam (f)	
Yıkıcı Zarar Veren Öğretmen	67	Yarı melek yarı şeytan		3		3	
	24	Cadı	2			2	
	34	Hava durumu	1	1		2	
	1	Adolf Hitler	1			1	
	12	At terbiyecisi	1			1	
	15	Belediye başkanı	1			1	
	22	Bowling topu		1		1	
	31	Gardiyan	1			1	
	45	Keresteci	1			1	
	47	Komiser	1			1	
	53	Milletvekili	1			1	
	56	Otomatik dayak makinesi	1			1	
	66	Şeytan	1			1	
	69	Vampir	1			1	
		Toplam		13	5		18

Bir başka öğrenci (8E1) sınıf öğretmeni için Adolf Hitler metaforu üretmiştir. Benzetme gerekçesini olarak *“Adolf Hitler tarihte sert affetmeyen biri olarak bilinir. Öğretmenimizde onun gibiydi. Ödevini yapmayana ceza verirdi”* şeklinde açıklamıştır. 8K53 kodlu bir başka öğrenci de sınıf öğretmenini için milletvekili metaforu üretmiştir. Bunu ise şu sözleriyle gerekçelendirmiştir. *“Sınıf öğretmenim milletvekili gibiydi. Çünkü ayrımcılık yapar verdiği sözleri yerine getirmezdi. Sevdiği öğrenciler vardı. Onlara farklı davranırdı.”*

Bu alt kategoride öğrenciler, ürettikleri metaforlar ve açıklamalarda onlara sert davranan, şiddete başvuran öğretmen özelliklerini öne çıkarmaktadır.

Kategori 2. Mesleki Roller Bakımından Öğretmen

Sınıf Öğretmeni kavramına ilişkin oluşturulan metaforlar ve gerekçelerinin dikkate alındığı ikinci kategori mesleki roller bakımından öğretmen olarak belirlenmiştir. Bu kategoriyi oluşturan metaforlar öğretmenlerin farklı mesleki rollerine göre alt kategorilere ayrılmıştır. Alt kategori oluşturma işleminde literatürden yararlanılarak öğretmenin mesleki rolleri temel alınmıştır. Tablo V'de mesleki roller bakımından öğretmen kategorisi alt kategorilere ayrılarak verilmektedir.

Bu kategoride 36 öğrenci tarafından 66 adet metafor üretilmiştir. Bu metaforlar öğretmen rollerine göre altı alt kategori olarak ele alınmıştır. En fazla üretilen metafor (19 adet) bilgi kaynağı ve aktarıcısı öğretmen alt kategorisinde toplanmıştır. En az metafor üretilen (2adet) kategoriler ise tedavi eden iyileştiren öğretmen ve biçimlendiren şekil veren öğretmen alt kategorileridir. Tablo VI'da bilgi kaynağı ve aktarıcısı öğretmen alt kategorisinde yer alan metaforlar ve bu metaforların kaç öğrenci tarafından üretildiği yer almaktadır.

Bilgi kaynağı/aktarıcısı öğretmen alt kategorisinde toplam 19 metafor 46 öğrenci tarafından oluşturulmuştur. Bu alt kategoride en fazla 5. sınıflar (32 öğrenci) toplam 16 adet metafor üretirken en az 2.sınıflar (7 öğrenci) 3 adet metafor üretmişlerdir. 8. sınıflara ait 6 metafor 7 öğrenci tarafından oluşturulmuştur.

Tablo V

Mesleki Rollerinin Bakımından Öğretmen Kategorisini Oluşturan Metaforların Alt Kategorilere Göre Dağılımı ve Onları Temsil Eden Öğrenci Sayısı

Kategori No	Alt Kategori Adı	Metafor Sayısı	Öğrenci Sayısı
Alt Kategori 1	Bilgi Kaynağı/aktarıcısı öğretmen	19	46
Alt Kategori 2	Sürekli öğretime odaklı öğretmen	5	6
Alt Kategori 3	Yol gösteren öğretmen	4	4
Alt Kategori 4	Biçimlendiren/şekil veren öğretmen	2	2
Alt Kategori 5	Eğlendiren öğretmen	4	6
Alt Kategori 6	Tedavi eden/iyileştiren öğretmen	2	2
Toplam		36	6

Tablo VI

Bilgi Kaynağı /Aktarıcısı Öğretmen Alt Kategorisini Oluşturan Metaforlar ve Onları Temsil Eden Öğrenci Sayıları

Alt Kategori	Metafor kodu	Metaforlar	8.sınıf (f)	5.sınıf (f)	2.sınıf (f)	Toplam (f)
Bilgi Kaynağı/ Aktarıcısı Öğretmen	34	Güneş*	1	4	5	10
	20	Bilgin		3	1	4
	21	Bilgisayar	1	3		4
	25	Çiçek		4		4
	46	Kitap		4		4
	3	Ağaç	1	2		3
	8	Ansiklopedi	1	2		3
	9	Arı		2		2
	52	Meyve veren ağaç	2			2
	13	Ayçiçeği		1		1
	18	Bilge			1	1
	19	Bilge bir kuş		1		1
	4	Ahtapot		1		1
	27	Dahi		1		1
	32	Gül		1		1
	42	Kaynak kitap		1		1
	43	Kelebek	1			1
	54	Mürekkepli kalem		1		1
	70	Yıldız		1		1
		Toplam		7	32	7

Bu alt kategoride yer alan metaforlar ve özellikleri öğretmenin en önemli özelliğinin bilgi kaynağı ve aktarıcısı olması üzerinde yoğunlaşmaktadır. 10 öğrenci ile en çok üretilen "güneş" metaforu olup bunun 5 tanesini de 2. sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Örneğin 2E14 kodlu öğrenci *Sınıf öğretmenim güneş gibidir. Çünkü güneş dünyayı, öğretmenizde öğrettikleriyle bizi aydınlatır*", 5E57 ise *etrafına bilgi saçar. Güneşin bizi ısıttığı gibi öğretmenimizde saçtığı bilgilerle bizi ısıtır*" diyerek güneşin ısı ve ışık kaynağı olması öğretmenin bilginin kaynağı olması arasında ilişki kurmuşlardır.

Bilgisayar, ansiklopedi, bilgin, kitap, mürekkepli kalem gibi metaforlarda da öğretmenin bilginin kaynağı olduğu şu örnek metaforlarda belirtilmiştir. 5E17 kodlu öğrenci *Sınıf öğretmenim bilgisayar gibidir. Çünkü her zaman içinde bilgiler vardır. İstedığımız zaman bize bilgileri verir*" derken 5E6 *sınıf öğretmenin ansiklopedi gibidir. Çünkü bize her konuda bol bol bilgi verir*" demiştir. Sınıf öğretmenini mürekkepli kaleme benzeten 5K94 kodlu öğrenci *tükense bile içine yine mürekkep konularak tükenmez. Yani bilgileri hiç tükenmez*" demiştir.

Ay çiçeği, ağaç, meyve veren ağaç, çiçek, kelebek, gibi metaforlarda bilgi yayan öğretmen özellikleri dikkat çekmektedir. Örneğin, 5K22 kodlu öğrenci öğretmenini için ürettiği çiçek metaforunu *Bize çiçeğin*

etrafına saçtığı kokular gibi bilgi dağıtır” sözleriyle açıklarken 8K51 kodlu bir başka öğrenci **meyve veren ağaç metaforunu** “Bize her zaman meyve verirdi, yani bilgiler öğretirdi. Bizde bundan yararlanırdık” sözleriyle gerekçelendirmiştir. Öğretmenlerin sürekli öğretime odaklı olmasını vurgulayan metaforların yer aldığı bir başka alt kategori ise tablo 7’de yer almaktadır.

Tablo VII

Sürekli Öğretime Odaklı Öğretmen Alt Kategorisini Oluşturan Metaforlar ve Onları Temsil Eden Öğrenci Sayıları

Alt Kategori	Metafor kodu	Metaforlar	8.sınıf (f)	5.sınıf (f)	2.sınıf (f)	Toplam (f)
Sürekli Öğretime Odaklı Öğretmen	49	Makine		1	1	2
	21	Bilgisayar		1		1
	17	Bencil insanlar		1		1
	40	Karınca		1		1
	56	Ödev makinesi			1	1
		Toplam		4	2	6

Sürekli öğretime odaklı öğretmen alt kategorisinde 5 adet metafor 6 öğrenci tarafından oluşturulmuştur. Bunlardan 4 öğrenci 5. sınıf, 2 öğrenci 2.sınıftır. Bu alt kategoride 8. sınıf öğrencilerine ait metafor bulunmamaktadır. 5E19 kodlu öğrenci öğretmenini bilgisayar metaforuyla şöyle ifade etmiştir: “Sınıf öğretmenim bilgisayar gibidir. Çünkü Normalde 6. sınıfta göreceğimiz konuyu bize 5.sınıfta verir. Diğer sınıflara göre bizi 1-0 önde başlıyoruz. Bilgisayar gibi işler öğretmenim”. 5E35 kodlu öğrenci karınca metaforu üreterek “sürekli bize ders çalıştırır. Beden eğitimi dersinde bile” sözleriyle açıklamıştır. Benzer durumu dile getiren 5E11 sınıf öğretmenini bencil insanlara benzeterek “normal derslerde konuyu bitirmez. Serbest etkinliklerde ise ders yaptırır” demiştir.

Makine ve ödev makinesi metaforlarında derslerin ve ödevlerin yoğunluğu şöyle ifade edilmektedir. 5E45 kodlu öğrenci “Sınıf öğretmenim makine gibidir. Çünkü hiç durmadan ders yaptırır. Serbest etkinlik dersinde bile ders yaptırıyor” 2E63 kodlu öğrenci ise “Sınıf Öğretmenim ödev makinesi gibidir. Çünkü çok ödev verir. Bitmek bilmez ödevler” sözleriyle metaforlarını gerekçelendirmişlerdir.

Bu alt kategoride yer alan metaforlar ve ortak özellikleri incelendiğinde öğretmenlerin sürekli öğretime odaklı oldukları öğrencilerin kendilerini ifade edebilme ortamı sağladıkları derslerde bile kendi anlayışlarına göre ders yaptıkları vurgulanmaktadır. Öğretmenin yol gösterme rehberlik yapma rollerini vurgulayan metaforlar ve sınıflara göre dağılımı Tablo VII’ de yer almaktadır.

Tablo VIII

Yol Gösteren Öğretmen Alt Kategorisini Oluşturan Metaforlar ve Onları Temsil Eden Öğrenci Sayıları

Alt Kategori	Metafor kodu	Metaforlar	8.sınıf (f)	5.sınıf (f)	2.sınıf (f)	Toplam (f)
Yol Gösteren Öğretmen	11	Arsene Wenger	1			1
	37	Işık		1		1
	62	Pusulula		1		1
	63	Rehber	1			1
		Toplam	2	2		4

Yol gösteren öğretmen alt kategorisinde toplam 4 metafor 4 öğrenci tarafından oluşturulmuştur. Bunlardan 2’sini 8.sınıflar, 2’sini ise 5. sınıflar oluşturmaktadır. Bu alt kategoride 2.sınıflara ait metafor bulunmamaktadır.

Işık, pusula, rehber metaforlarında öğretmenin yol gösterme özelliği vurgulanmıştır. Örneğin 5 K35 kodlu öğrenci *Sınıf Öğretmenim ışık gibidir. Çünkü bizi aydınlığa çıkarır ve bu ışık hiç sönmez. Bu ışıkla yolumuzu rahatlıkla buluruz*” derken sınıf öğretmeni için pusula metaforu üreten 5 K101 “bizi doğru yola sürükler” ifadesi ile açıklamasını ilişkilendirmiştir. Öğretmenini rehber benzeten 8K56 kodlu öğrenci

"Sınıf Öğretmenim rehber gibiydi. Çünkü nasıl rehber insanlara yol gösteriyorsa öğretmenimde bana her konuda yol gösterirdi" sözleriyle öğretmenin yol gösterme rolünü vurgulamıştır. 8E12 kodlu öğrenci Arsene Wenger (Futbol teknik direktörü) metaforu üreterek "Arsene Wenger bir teknik direktör olarak takımındaki gençlere çok önem verirdi. Onlara yol gösterirdi. Bizim öğretmenimizde onun gibiydi. Bize önem verir yol gösterirdi" sözleriyle öğretmenin öğrenciye yol göstermesinin yanında onlara değer vermesi de vurgulanmıştır.

Öğrencilerin oluşturduğu metaforların bir kısmı da biçimlendirme ve yol gösterme rolünde toplanmıştır. Tablo IX' da bu alt kategoriyi oluşturan metaforlar ve sınıflara göre dağılımı verilmektedir.

Tablo IX

Biçimlendiren /Şekil Veren Öğretmen Alt Kategorisini Oluşturan Metaforlar ve Onları Temsil Eden Öğrenci Sayıları

Alt Kategori	Metafor kodu	Metaforlar	8.sınıf (f)	5.sınıf (f)	2.sınıf (f)	Toplam (f)
Biçimlendiren/Şekil Veren Öğretmen	36	Heykeltraş	1			1
	38	İnşaat mühendisi		1		1
		Toplam	1	1		2

Biçimlendiren/şekil veren öğretmen alt kategorisini 5. ve 8.sınıftan 1'er öğrenci tarafından oluşturulan heykeltraş ve inşaat mühendisi metaforları oluşturmuştur. Bu alt kategoride 2.sınıflara ait metafor bulunmamaktadır. 5K34 kodlu öğrenci sınıf öğretmenini heykeltraşa benzetme gerekçesini "çünkü öğrencilere heykel gibi şekil verir" sözleriyle ifade ederken inşaat mühendisi metaforu üreten 8K25 kodlu öğrenci "Bize iyi çok iyi bir temel oluşturdu. Onun sayesinde birçok şeyi zorlanmadan yapabiliyorum. İnşaat mühendisinin binayı yapması gibi öğretmenimde bizi inşa etti" açıklamasıyla metaforu arasında ilişki kurmuştur. Bu alt kategoride yer alan heykeltraş ve inşaat mühendisi metaforlarını üreten öğrenciler sınıf öğretmenlerinin onları biçimlendirmeleri ve onlara şekil vermeleri rolüne dikkat çekmişlerdir.

Tablo X'da eğlendiren öğretmen alt kategorisini oluşturan metaforlar ve sınıflara göre dağılımı yer almaktadır..

Tablo X

Eğlendiren Öğretmen Alt Kategorisini Oluşturan Metaforlar ve Onları Temsil Eden Öğrenci Sayıları

Alt Kategori	Metafor kodu	Metaforlar	8.sınıf(f)	5.sınıf(f)	2.sınıf(f)	Toplam(f)
Eğlendiren Öğretmen	46	Komedyen		3		3
	26	Çocuk		1		1
	54	Nasrettin Hoca		1		1
	67	Tiyatrocu		1		1
		Toplam		6		6

Bu alt kategoride yer alan 4 adet metaforun tamamı 5.sınıf olup 6 öğrenci tarafından oluşturulmuştur. Eğlendiren öğretmen alt kategorisinde en çok tekrar eden metafor komedyen metaforudur. 5K41 kodlu öğrenci ürettiği komedyen metaforunu "Çünkü çok komik ve eğlencelidir. Derslerde hiç sıkılmayız" sözleriyle gerekçelendirirken benzer şekilde 5E43 tarafından "Sınıf öğretmenim komedyen gibidir. Çünkü bizi derslerde hep güldürür. Dersin nasıl geçtiğini anlamayız" şeklinde metaforunu açıklamıştır. 5K24 kodlu öğrenci sınıf öğretmenini çocuk metaforu ile "Çünkü bizimle çok şakalaşır ve çok şirindir. Çok eğlendirir. Derslerimiz çok eğlenceli geçer" gerekçesini belirtirken 5E95 kodlu öğrenci Nasrettin Hoca metaforunu "Çok şakacıdır. Derslerde fıkra anlatır. Bizde çok güleriz. Fıkralarında mutlaka çıkarılacak bir ders vardır. Nasılsa onu konuya bağlar. Bir bakarız ders bitmiştir bile" sözleriyle açıklamıştır. Benzer ifadeler sınıf öğretmenini tiyatrocü metaforu ile açıklayan 5K103 ise "Çünkü bize eğlendirirken bilgiler verir" demiştir. Bu alt kategoride yer alan metaforlar ve açıklamalarındaki ortak özellikler eğlendiren, eğlendirirken de öğreten öğretmen rollerini belirtmektedir.

Mesleki rollerine göre öğretmen kategorisinin son alt kategorisi öğrencilerini gerektiğinde iyileştiren tedavi eden öğretmen rolüne yönelik oluşturulan metaforlar ve sınıflara göre dağılımı Tablo XI’de yer almaktadır.

Tablo XI

Tedavi Eden İyileştiren Öğretmen Alt Kategorisini Oluşturan Metaforlar ve Onları Temsil Eden Öğrenci Sayıları

Alt Kategori	Metafor kodu	Metaforlar	8.sınıf(f)	5.sınıf(f)	2.sınıf(f)	Toplam(f)
Tedavi	28	Doktor	1			1
Eden/İyileştiren	61	Psikolog	1			1
Öğretmen		Toplam	2			2

Bu alt kategoride 8. sınıf iki öğrenci doktor ve psikolog metaforu üretmişlerdir. Bunlardan 8E20 kodlu öğrenci "*Sınıf Öğretmenim doktor gibiydi. Çünkü Nasıl doktor hastasıyla ilgilenip onu iyileştirmeye çalışıyorsa öğretmenimiz de bizi iyileştirmeye çalışırdı. Gerçekten hastalansak iyileştirmek için çabalar, stres olsak bizimle konuşur bizim iyileşmemizi isterdi*" sözleriyle metaforunu açıklamıştır. Psikolog metaforu üreten 8K55 ise "*Öğrencileriyle ilişkileri çok iyiydi. Her türlü sorunlarda hep öğrenciye yardım ederdi*" şeklinde metaforu ve gerekçesini belirtmiştir. Bu alt kategoride yer alan öğrencilerin ürettiği doktor ve psikolog metaforları sınıf öğretmenin öğrencileri fiziksel ve duygusal yönden tedavi edici ve iyileştirici rolüne dikkat çekmiştir.

Tartışma ve Öneriler

İlköğretim 2., 5. ve 8. sınıf öğrencilerinin “sınıf öğretmeni” kavramına ilişkin sahip oldukları metaforları belirlemeye yönelik bu çalışmada öğrenciler 70 adet metafor üretmiştir. Üretilen metaforların çok sayıda ve çeşitli olmasının nedeninin öğrencilerin öğretmenleriyle yaşadıkları deneyimlerinin ve sınıf öğretmeni ile ilgili algılarının farklılığından kaynaklandığı söylenebilir.

Öğrencilerin benzetimleri ve gerekçeleri incelenerek iki ana kategori oluşturulmuştur. Birinci kategori öğretmenlerin öğrencilerine yaklaşımları ile ilgilidir. Bu kategori sevgi temelli öğretmen ve yıkıcı zarar veren öğretmen alt kategorilerine ayrılmıştır. Öğrencilerden elde edilen metaforlara ilişkin ikinci kategori "mesleki roller bakımından öğretmen" başlığıyla isimlendirilmiştir. Bu kategoride alan yazından yararlanılarak ve ortak özelliklerden oluşan kodlar dikkate alınarak öğretmen rolleri 6 alt kategoride toplanmıştır. Bunlar " Bilgi kaynağı/aktarıcısı öğretmen", sürekli öğretime odaklı öğretmen", "yol gösteren öğretmen", biçimlendiren şekil veren öğretmen", "eğlendiren öğretmen", "tedavi eden iyileştiren öğretmen"dir.

Öğrencilere yaklaşımları bakımından öğretmen kategorisinde 34 adet metafor toplam 166 öğrenci tarafından üretilmiştir. Sevgi temelli öğretmen alt kategorisinde 22 adet metafor yer alıp toplam 150 öğrenci tarafından ifade edilmiştir. Bu alt kategoride en çok yer alan metafor melek metaforu olup 110 öğrenci tarafından oluşturulmuştur. Cerit (2008) tarafından yapılan öğretmen kavramı ile ilgili metaforlara ilişkin öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin görüşlerinin alındığı çalışmada "öğretmen melektir" metaforunu öğrencilerin % 49,5'i tarafından tamamen benimsendiği görülmüştür. Ekiz (2008) tarafından gerçekleştirilen çalışmada da sınıf öğretmenlerinin öğretmen kavramına ilişkin oluşturdukları metaforlardan biri de melek metaforu olup araştırma bulgularıyla paralellik göstermektedir. Melek, annem, babam, ailem metaforlarının toplandığı sevgi temelli öğretmen kategorisinde açıklanan özelliklerle Çelikten ve Can (2003)'ün ideal öğretmen konusunda yaptıkları araştırma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Bu çalışmacılara göre "ideal öğretmen" öğrencilere karşı güler yüzlü, hoşgörülü, sevecen, güvenilir, dürüst, objektif, sırdaş ve dost olmalı, düşünce ve davranışlarıyla öğrenciler için bir model olmalıdır. Kalyoncu (2012), görsel sanatlar öğretmeni adaylarının öğretmen kavramına ilişkin metaforik algılarını incelediği çalışmada melek kavramı üretilen

metaforlar arasında yer almamaktadır. Melek kavramının sınıf öğretmenlerini tanımlarken sıklıkla kullanılması bu çalışmanın dikkat çeken bir sonucudur.

Yıkıcı zarar veren öğretmen alt kategorisinde 14 adet metafor yer alıp toplam 18 öğrenci tarafından temsil edilmektedir. Benzetmeleri yapan öğrencilerin 13 tanesi 8.sınıf, 5 tanesi 5. sınıf öğrencileri iken, 2.sınıf öğrencileri bu alt kategoride hiç metafor oluşturmamaları dikkat çekicidir. 2. sınıf öğrencilerinin öğretmenleri ile kurdukları ilişkinin sevgi temeli üzerine kurulduğu söylenebilir. En azından, Bu sınıf öğrencilerinin öğretmenlerine olumsuz hiç bir ifadeyi yakıştırmadıkları görülmektedir. Çalışmanın kurgulanmasındaki çıkış noktalarından biri olan öğretmen öğrenci ilişkilerinin yaş ve sınıf seviyesi arttıkça olumsuza doğru değiştiği söylenebilir. Bu durum, ilerleyen sınıflarda yarışmacı sınıf ilişkiler dokusunun daha keskin bir biçimde açığa çıkıyor olmasından kaynaklanabilir.

Yıkıcı zarar veren öğretmen alt kategorisinde yer alan cadı, gardiyan, vampir, komiser, otomatik dayak makinesi, şeytan gibi metaforlarda sınıf öğretmenlerinin istenmeyen özellikleri (sert, ceza veren ve döven) vurgulanırken milletvekili metaforunda sözünde durmayan tutarsız davranış sergileyen öğretmen özellikleri vurgulanmıştır. Yapıcı'ya göre (2007) bu öğretmen davranışları otoriter tutumun yansımalarıdır. Bu tutuma sahip olan öğretmenlerin kayıtsız şartsız itaat, ceza sistemine sık sık başvurma, öğrencilerle ilişkilerde mesafeli, bazen de sert olarak davrandıkları görülmektedir. Landau'a göre (2009) öğretmenler bir öğrenci yaramazlık yaptığı zaman en etkili ve en iyi tepkinin ne olduğu ile ilgilenmektedirler. Fiziksel cezanın kasıtlı kullanımının öğrencide yaratacağı acıdan dolayı, onun davranış değişimini yöneteceği varsayılmaktadır. Bu tarz ders vermek ya da davranışı düzeltmek amacıyla kınama, küçümseyici davranma ya da başka bir şey kullanmak anlamına gelir. Shindler, (2010) ve Weber (2003) bu stratejilerin işe yaramadığını sadece geçici çözümler yarattığını ve öğretmenle öğrenci arasındaki iletişimi kopardığını vurgulanmaktadır (Akt. Sadık, 2008). Sümbül'e göre (1996) bir öğretmende eleştirme, kınama, küçük düşürücü sözler söyleme, yarışmayı teşvik etme, cinsiyet yönünden ayırım yapma olumsuz ilişki gösteren özellikler olarak sıralanmıştır. İyi öğretmenler sinirli, kasvetli, tatminsiz, alaycı veya çabuk kızmazlar. Marzano'ya göre (2003) iyi öğretmenler, öğrencilerin öğrenmesini sağlayacak kadar özgürlükçü, standartları belirleyici ve öğrencilerin sorumluluklarına izin vericidir.

Mesleki roller bakımından öğretmen kategorisinde en fazla metafor üretilen alt kategori bilgi kaynağı ve aktarıcısı öğretmen kategorisidir. Bu alt kategoride toplam 19 metafor 46 öğrenci tarafından oluşturulmuştur. Bu alt kategoride en fazla 5. sınıflar (32 öğrenci) toplam 17 adet metafor üretirken en az 2. sınıflar (7 öğrenci) 3 adet metafor üretmişlerdir. Bilgi kaynağı/aktarıcısı öğretmen alt kategorisinde en çok tekrar eden metafor "güneş" metaforu olup 10 öğrenci tarafından üretilmiştir. Güneş metaforunda öğrenciler güneşin ısı ve ışık kaynağı olması nedeniyle bilgiyle aydınlatma ve sıcak bilgiler verme arasında ilişki kurmuşlardır. Ansiklopedi, bilgisayar, bilgin, kitap, mürekkepli kalem gibi, metaforlarda öğretmenin bilginin kaynağı olduğu vurgulanmıştır. Çiçek, kelebek, meyve veren ağaç gibi metaforlarda bilgiyi aktaran bilgiyi yayan öğretmen özellikleri dikkat çekmektedir. Saban, Koçbeker ve Saban (2007) tarafından yapılan çalışmalarda da öğretmenlerin bilgi sağlayıcı kişiler olarak algılandığı bulunmuştur. Bu sonuç, öğretmenlerin bilginin kaynağı ve dağıtıcısı olduğunun katılımcılar tarafından algılanması sonucuyla paralellik göstermektedir.

Sürekli öğretime odaklı öğretmen alt kategorisinde 5 metafor üretilmiştir. Bunları 4 tanesi 5.sınıf öğrencilerine aittir. Bu alt kategoride yer alan bencil insan, karınca, makine metaforları incelendiğinde öğretmenlerin öğretime odaklı oldukları, öğrencilerin kendilerini ifade edebilme ortamı sağladıkları derslerde (beden eğitimi, serbest zaman etkinlikleri gibi dersler) bile öğretim ağırlıklı ders yaptıkları hatta iki öğrencinin de vurguladığı gibi programın gerektirdiğinden daha önde oldukları vurgulanmaktadır.

Eğlendiren öğretmen kategorisinde 4 adet metafor üretilmiştir. Bu alt kategoride yer alan tiyatrocu, Nasrettin Hoca, komedyen metaforları derslerinde eğlendiren, şaka yapan, fıkralar anlatan öğretmene

vurgu yapmaktadır. Öğrenciler için eğlence bir motivasyon kaynağıdır. Glasser, öğrenme-öğretme etkinliklerinin eğlenceli bir hale getirildiğinde daha uzun saatler ve daha sıkı çalışılabildiğini, eğlencesiz ise bunların angarya haline geldiğini ifade etmektedir (Erwin, 2004).

Biçimlendiren şekil veren öğretmen alt kategorisinde ise inşaat mühendisi ve heykeltıraş metaforları yer almaktadır. Öğretmenlerin öğrencileri biçimlendirmesi onlara şekil vermesinin vurgulandığı bu metaforlar geleneksel davranışçılığa dayalı eğitim anlayışının ürünü olarak görülebilir.

Doktor ve psikolog metaforlarının yer aldığı tedavi eden /iyileştiren öğretmen alt kategorisinde öğrenciler öğretmenin öğrencileri fiziksel ve duygusal yönden tedavi edici ve iyileştirici rolüne işaret etmişlerdir. Saban (2004) yaptığı çalışmada öğretmenin eğitim vermeden önce öğrencisini tanımasını, onların eksikliklerin ve kabiliyetlerin var olduğunu anlamaya çalışmasını ve bu aşamalardan sonra öğrencisinin yaşamında çok iyi konumda olabilmesi için eğitim vermesi gerektiğini belirtmiştir.

Öğretmenin mesleki rolleri kategorisinde metafor üreten 66 öğrencinin yaklaşık üçte ikiden fazlası sınıf öğretmenini bilgi verme, öğretime ağırlık verme gibi geleneksel rollerine göre tanımlanmaktadır. Cook-Sather (2003)'ün belirttiği gibi eğitim bir üretim süreci olarak görüldüğünde, okullar fabrika, öğrenciler hammadde, öğretmenler de üretici olarak algılanmaktadır (Akt. Saban, 2004). Bunun sonucu olarak ta öğrencilerin öğretmen rollerini böyle algılamaları doğaldır. Ancak değişen dünya koşulları öğrenme ve öğretme sürecinde yaşanan yenilikler, farklı anlayışların, bakış açılarının eğitim sistemini etkilemesi neticesinde öğretmenin öğretme rolü de değişmiştir (Cemaloğlu, 2011). 2005 yılında uygulanmaya başlanan ilköğretim programıyla yapılandırmacı eğitim uygulamaları anlayışı kabul edilmiştir. Yapılandırmacı anlayış öğretmene “öğretici” yerine “ortam düzenleyici”, “yönlendirici” ve “kolaylaştırıcı” rolleri yüklenmektedir. Öğretmenin temel rolü öğrenme-öğretme ortamını düzenlemek, etkinlikler konusunda öğrencilere rehberlik yapmaktır. Öğretime rehberliğin yanı sıra işbirliği sağlayıcı, yardımcı, kolaylaştırıcı, kendini geliştirici, planlayıcı, yönlendirici, bireysel farklılıkları dikkate alıcı, sağlık ve güvenliği sağlayıcı roller verilmiştir (Eğitim Reformu Girişimi, 2005).

Sonuç olarak, bu araştırmanın bulguları, metaforların ilköğretim öğrencilerinin öğretmenlik mesleği ve öğretmenlere ilişkin algılarını ortaya çıkarmada güçlü birer araç olarak kullanılabileceğini göstermektedir. Öğrencilerin, sınıf öğretmenlerine ilişkin algılarının bilinmesi öğretmenlerin hizmet öncesi ve sonrası yetiştirme çalışmalarına kaynaklık edebilir. Öğretmenlerin öğrenciler gözündeki olumsuz imajlarını giderici önlemler düşünülüp eylem planları oluşturulmalıdır. Metaforlar aracılığı ile elde edilen verilerin öğrencilerin iç dünyalarını yansıtmada güvenilir kaynaklar olduğu söylenebilir. Değişik yaş gruplarındaki öğrencilerin öğretmenlerine ilişkin düşünceleri metaforlar aracılığı ile öğrenilebilir. Benzeri çalışmaların değişik yaş gruplarındaki öğrencilerle tekrarlanması bu çalışmanın bir önerisi olarak verilebilir.

Kaynaklar

- Akturan, U. ve Esen, A. (2008). Fenomenoloji. T. Baş ve U. Akturan (Yay. Haz.), *Nitel Araştırma Yöntemleri* içinde (ss. 83-98). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Aydın, İ. S. v. Pehlivan, A. (2010). Türkçe öğretmeni adaylarının “öğretmen” ve “öğrenci” kavramlarına ilişkin kullandıkları metaforlar. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 5 (3), 818-842.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F.(2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (4. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Cemaloğlu, N. (2011) Eğitim sisteminde öğretmenliğin rolü ve işlevi. Ç. Özdemir, (Yay. Haz). *Eğitim Bilimine Giriş* içinde (ss. 229-252)Ankara: Pegem Yayınları.
- Cerit, Y. (2008). Öğretmen kavramı ile ilgili metaforlara ilişkin öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin

- görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(4), 693-712.
- Cook-Sather, A. (2003). *Movements of mind: The matrix, metaphors and re-imagining education*. *Teachers College Record*, 105(6), 946-977.
- Çelikten, M. ve Can, N. (2003). Yönetici, öğretmen ve veli gözüyle ideal öğretmen, *Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Aralık, Sayı 15, 253-267.
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ekiz, D.ve Koçyiğit Z. (2012). Sınıf öğretmenlerinin “öğretmen” kavramına ilişkin metaforlarının tespit edilmesi. *Kastamonu Eğitim Fakültesi dergisi*, 2, 439-458.
- Erdem, F. ve Şatır, Ç. (2000) . Farklı örgütlerde kültürel yapının metaforlarla analizi. 8. *Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi*. 25-27 Mayıs, Nevşehir.
- ERG (2005). *öğretim programları inceleme ve değerlendirme 1-8. sınıf. Rapor. 2 Şubat 2014 tarihinde <http://erg.sabanciuniv.edu/sites/erg.sabanciuniv.edu/files/ERG%20Mufredat%20Rapor.07.01.08pdf> adresinden erişildi.*
- Erwin, J.C. (2004). *The Classroom of choice: giving students what they need and getting what you want*. Association for Supervision and Curriculum Development. USA.
- Goatly, A. (2002). *Conflicting metaphors in the Hong Kong special administrative region educational reform proposals*. *Metaphor and Symbol*, 17(4), 263-294. doi.org/10.1207/S15327868MS1704_2.
- Helvacı, M. A. (2009). *Okullarda değişimi engelleyen faktörler ve okul yöneticilerinin rolleri*. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(5), 32-56.
- Kalyoncu, Raif. (2013) “Görsel sanatlar öğretmeni adaylarının “öğretmenlik” kavramına ilişkin metaforları/Visual arts teacher candidates’ metaphors related to concept of” teaching”.” *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 9(20)471-484.
- Karabay, A. (2014) *Türkçe öğretmeni adaylarının öğretmenlik kimliğine ilişkin görüşlerinin metafor analizi yoluyla incelenmesi*. *Ejer Congress 2014 Bildiri Özetleri Kitabı*. 24-26 Nisan 2014. İstanbul Üniversitesi Kongre Merkezi
- Landau, B.(2009). *Classroom management. International handbook of research on teachers and teaching*. J. Saha& A. Gary Dworkin In Ed:Lawrence. USA: Springer Science Business Media.
- LeCompte, Margaret D. and Judith J. Goetz. 1982. “Problems of reliability and validity in ethnographic research.” *Review & Educational Research* 52(1):31-60.
- Levine, M. (2005). *Metaphors and images of classroom*. *Kappa Delta Pi Record* . 41(4), 172-175. DOI:10.1080/00228958.2005.10532066
- Marzano, J.R. (2003). *What works in schools? Association for Supervision and Curriculum Development*. USA.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis (2th ed.)*. USA: Pub. Inc.
- Morgan, G. (1998). *Yönetim ve Örgüt Teorilerinde Metafor*. (Çev: G. Bulut). İstanbul: MESS
- Ocak, G. ve Gürbüz, M. (2006) . *Eğitim fakültesini yeni kazanan öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine giriş dersini almadan önce ve aldıktan sonra öğretmenlik mesleği hakkındaki metaforlarının karşılaştırılması*, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8, 293-311
- Özpinar, M. ve Sarpkaya, R. (2010). Köyde görev yapan sınıf öğretmenlerinin sorunları. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 27, 2010, ss. 17-29
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and devaluation methods*. California: Sage Publication.
- Pektaş M. ve Kıldan, A. O. (2009). Farklı branşlardaki öğretmen adaylarının “öğretmen” kavramı ile ilgili

- geliştirdikleri metaforların karşılaştırılması. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*. Cilt-Sayı: 11-2
- Saban, A. (2004) . Giriş düzeyindeki öğretmen adaylarının “öğretmen” kavramına ilişkin ileri sürdükleri metaforlar. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 131-155.
- Saban, A. (2008). Okula ilişkin metaforlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 55, 459-496.
- Saban, A., Koçbeker, B. N. ve Saban, A. (2007). Prospective teachers' conceptions of teaching and learning revealed through metaphor analysis. *Learning and Instruction*, 17, 123-139.
- Saban, A., Koçbeker, B. N. ve Saban, A. (2006). Öğretmen adaylarının öğretmen kavramına ilişkin algılarının metafor analizi yoluyla incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 6 (2), 461-522.
- Sadık, F. (2008). Sınıfta görülen istenmeyen davranışlar ve baş etme stratejileri, B.Yiğit (Yay. Haz), *Sınıf yönetimi* içinde ,(ss 47-90), İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Shindler, J. (2010). *Transformative classroom management*. USA. Jossey-Bass.
- Strauss, A., & Corbin, J. (1990). *Basics of qualitative research: Grounded theory procedures and techniques*. Newbury Park, CA: Sage Publications, Inc.
- Sümbül, M. (1996). Öğretmen niteliği ve öğretimdeki rolleri, *Eğitim Yönetimi*, 2(4), 597-605
- Şahin, A. E. (2007). Meslek ve öğretmenlik. V. Sönmez (Yay.Haz.), *Eğitim bilimine giriş* içinde (ss. 261-306), Ankara: Anı Yayıncılık.
- Taşdemir, A. ve Taşdemir, M. (2011a). Metaphors on teaching process and teachers; produced by the teachers [Öğretmenlik ve öğretim süreci üzerine öğretmen meteforları]. *2nd International Conference On New Trends In Education And Their Implications 27-29 April, 2011 Antalya-Turkey* 785-794.
- Tekışık, H. H. (1998). Sekiz yıllık zorunlu ilköğretimde öğretmen sorunu ve çözüm önerileri. *Çağdaş Eğitim Dergisi*. Yıl:23, S.241, s.1-8.
- Tok, T. N. (2013). Who is an education supervisor? A guide or a nightmare? *International Journal of Social Sciences and Education*, 3(3), 752-769.
- Yapıcı, M (2007). Öğretmen tutum ve yansımaları, *Üniversite ve Toplum Bilim, Eğitim ve Düşünce Dergisi*, e-dergi: 7, (3).
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yıldırım, A., Ünal, A., Çelik, M. (2011). Öğretmen kavramına ilişkin öğretmen, yönetici ve müfettiş algılarının analizi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* 8 (2) Mayıs 2014 <http://www.insanbilimleri.com> adresinden erişildi.